

**პერსონალურ მონაცემთა დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული
სასამართლოს „სამსაფეხურიანი ტესტის“ მიხედვით: რისკები და გამოწვევები**

მონაცემთა დაცვა საკანონმდებლო სივრცის ძირითადი ასპექტია. მონაცემთა დაცვა უზრუნველყოფს პირადი ინფორმაციის კონფიდენციალურობას და უსაფრთხოებას ტექნოლოგიური წინსვლისა და მონაცემთა გამოყენების გაზრდის პირობებში.

სტატიაში განხილულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა და სამსაფეხურიანი ტესტი, რომელიც არის ფართოდ აღიარებული პრინციპი, და გამოიყენება ფუნდამენტური უფლებების შეზღუდვის კანონიერებისა და მართებულობის შესაფასებლად. სამსაფეხურიანი ტესტი მოითხოვს, რომ უფლების ნებისმიერი შეზღუდვა, როგორცაა მათ შორის მონაცემთა დაცვის უფლება, უნდა აკმაყოფილებდეს სამ კრიტერიუმს: ლეგიტიმურობას, აუცილებლობას და პროპორციულობას. სამსაფეხურიანი ტესტის დაცვით, კანონმდებლებს და მოსამართლეებს შეუძლიათ, დაადგინონ ბალანსი მონაცემთა კონფიდენციალურობის დაცვასა და ლეგიტიმურ მიზანსა თუ ინტერესს შორის.

საკვანძო სიტყვები: მონაცემთა დაცვა, ადამიანის უფლებების დაცვა, მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია, პირადი ცხოვრების უფლება, ლეგიტიმაცია.

1. შესავალი

ყველა ადამიანს გააჩნია პირადი ცხოვრება, სწორედ პირადი სივრცე გვაძლევს შესაძლებლობას, განვითარდეთ როგორც ინდივიდები და გავხდეთ სოციუმის ნაწილი. გასაკვირი არაა, რომ ხშირად გვსურს, ჩვენი პირადი ცხოვრება საზოგადოებისაგან იყოს დაფარული. ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ, თითქოს, ჩვენ, არსებული ინფორმაციის შენახვით, დანაშაულს ჩავდივართ. სინამდვილეში ეს აბსოლუტურად უვნებელი ინფორმაციაა, რომელიც შეეხება პიროვნების რელიგიურ, პოლიტიკურ ან სოციალურ შეხედულებებს. პირადი ცხოვრება ეს არის კონფიდენციალურობის ფაქტობრივი არსი, ხოლო ინფორმაციის გამჟღავნება კი

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, სამართლის მაგისტრი.

დამოკიდებული უნდა იყოს პიროვნებასა და მის სურვილზე. სწორედ კონფიდენციალურობა და პირადი ცხოვრების დაცულობა ანიჭებს ადამიანებს შესაძლებლობასა და სიმამაცეს, რომ შეძლონ საკუთარი აზრის გამოხატვა. ის იძლევა გარანტიას სახელმწიფოს მიმართაც, რომ საკუთარი პირადი ინფორმაცია, აზრები, შეხედულებები და მოსაზრებები განსჯის გარეშე დარჩეს. პირადი ცხოვრების უფლების ერთ-ერთი ასპექტი, პერსონალური მონაცემების დაცვაა, რომელიც დღევანდელ დემოკრატიულ სახელმწიფოებში ადამიანის ძირითად უფლებად განიხილება. დღემდე ამ უფლების რეალიზებისთვის ხორციელდება არაერთი მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო თუ ინსტიტუციური რეფორმა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განმარტავს, რომ პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება არ არის ავტონომიური უფლება, ის გათვალისწინებულია სხვადასხვა კონვენციურ უფლებასა და თავისუფლებას შორის¹, სასამართლომ აღიარა, რომ პერსონალური მონაცემების დაცვას ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს პირის პირადი და ოჯახური ცხოვრებისა და მიმოწერის პატივისცემის უფლებით სარგებლობისთვის, როგორც ეს გარანტირებულია კონვენციის მე-8 მუხლით². ციფრულ ეპოქაში მთელ მსოფლიოში პერსონალური მონაცემების დაცვა აქტუალურ პრობლემად იქცა. მაგ., შეიქმნა მონაცემთა დაცვის მყარი ჩარჩო, როგორცაა მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია (GDPR). ამ რეგულაციების გაგებისა და განხორციელების არსებითი ასპექტი მდგომარეობს ადამიანის უფლებათა პრინციპებთან შესაბამისობაში.

სტატია მიზნად ისახავს, შეისწავლოს მონაცემთა დაცვის რეგულაციებსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ECtHR) მიერ დადგენილ სამსაფეხურიან ტესტს შორის არსებული ურთიერთობები. ამ ტესტის გაანალიზებით გამოვიკვლევთ, თუ როგორ უნდა დაარეგულირონ სახელმწიფოებმა მონაცემთა ბაზის დაცვა, რათა უზრუნველყონ ინდივიდუალური უფლებებისა და პოტენციური რისკებისგან ადამიანთა უსაფრთხოება. უფლებების, რისკებისა და რეგულაციების ურთიერთქმედების შესწავლით, შეფასდება ციფრულ ეპოქაში კონფიდენციალურობასა და ლეგიტიმურ საზოგადოებრივ ინტერესებს შორის დელიკატური ბალანსის დამყარების მნიშვნელობა.

2. პერსონალური მონაცემების დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ

მონაცემთა დაცვა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პიროვნების პირადი და ოჯახური ცხოვრებით სარგებლობის ხელშეუხებლობაში, რადგან ის ხელს უშლის პერსონალური ინფორმაციის საჯარო გამჟღავნებას. მონაცემების შეგროვება, შენახვა და გამჟღავნება, წარმოადგენს პირად საკითხებში შეჭრას. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი აღიარებს, როგორც პერსონალური მონაცემების, ასევე, პირადი და ოჯახური ცხოვრების, ბინადრობისა და მიმოწერის უფლებას. მიუხედავად იმისა, რომ პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრების საიდუმლოების დაცვა განსხვავებული ცნებებია, ორივე მათგანი ცდილობს, დაიცვას

¹ ამანი შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Amann v. Switzerland*), განაცხადი №27798/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 16 თებერვლის გადაწყვეტილება, §65.

² შპს „სატაკუნან მარკინაპორისი“ და შპს „სატამედია ფინეთის წინააღმდეგ“ (*Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland*), განაცხადი №931/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2017 წლის 27 ივნისის გადაწყვეტილება, §137.

ადამიანის ავტონომია და ღირსება³. პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება არის კონფიდენციალურობის უფლებების თანამედროვე და შესაბამისი ასპექტი, რომელიც მიზნად ისახავს პერსონალური ინფორმაციის სათანადო დამუშავებისა და განვითარების უზრუნველყოფას. კონფიდენციალურობის პრინციპი მოიცავს საგნების ფართო სპექტრს, რომელიც შეიცავს სენსიტიურ და პირად დეტალებს და მიზნად ისახავს, თავიდან აიცილოს ნებისმიერი თვითნებური ჩარევა.⁴

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი მუხლის თანახმად, სახელმწიფოებს ეკისრებათ ვალდებულება, „უზრუნველყონ“ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა. ეს ვალდებულება გულისხმობს არა მხოლოდ უფლებებისა და თავისუფლებების ხელყოფის თავიდან აცილებას (ნეგატიური ვალდებულება), არამედ პიროვნების უსაფრთხოების აქტიურ დაცვას, მაშინაც კი, როდესაც დარღვევებს ახორციელებენ მესამე მხარეები (ფიზიკური და იურიდიული პირები) (პოზიტიური ვალდებულება)⁵. მიუხედავად იმისა, რომ ევროპული კონვენციის მრავალი დებულების უპირველესი მიზანია ადამიანის უფლებათა საზოგადოებრივი უფლებების გაუმართლებელი შეზღუდვების აკრძალვა, უდავოა, რომ სახელმწიფოები პასუხისმგებელი არიან ამ უფლებების ეფექტური დაცვის უზრუნველყოფაზე. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ დადებითი ვალდებულება გამომდინარეობს კონვენციის დებულებებიდან, მათ შორის მე-8 მუხლიდან, რომელიც იცავს პირად და ოჯახურ უფლებებს. მაგ.: საქმეში მარქსი ბელგის წინააღმდეგ, ევროპულმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ამ დებულების არსებითი მიზანია პიროვნების დაცვა საჯარო ხელისუფლების მიერ თვითნებური ჩარევისგან. სახელმწიფოს როლი სცილდება მხოლოდ ჩარევისგან თავის შეკავებას; ის, ასევე, მოითხოვს ოჯახური ცხოვრების „პატივისცემას“. ამრიგად, პერსონალური მონაცემების დაცვა გულისხმობს ეროვნული სახელმწიფოსა და საკანონმდებლო ბაზის ჩარევას და მონაცემთა დაცვის ღონისძიებების პრაქტიკულ განხორციელებას. მნიშვნელოვანია, აღინიშნოს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მე-8 მუხლი უმთავრესად ფოკუსირებულია პირადი ცხოვრების დაცვაზე, კონფიდენციალურობა, როგორც ფუნდამენტური ელემენტი, ჩნდება თავად პირად ცხოვრებაში. კონფიდენციალურობა, პერსონალური მონაცემების კონტექსტში, წარმოადგენს პიროვნების კონფიდენციალურობის შენარჩუნების გადამწყვეტ ასპექტს. პერსონალური ინფორმაციის კონფიდენციალურობის უზრუნველყოფა მონაცემთა დაცვის მექანიზმების მეშვეობით არის ძირითადი ფაქტორი პირადი ცხოვრების უფლების დაცვისა და პირადი ურთიერთობისა და ტრანზაქციების კონფიდენციალურობისა და ნდობის აუცილებელი დონის შესანარჩუნებლად.

პიროვნების მონაცემთა დაცვის უფლების პოტენციური დარღვევის შეფასებისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მითითებას, რომელიც ასახავს ლეგიტიმური ჩარევის წინაპირობებს. ამ დებულების თანახმად, ნებისმიერი ჩარევა უნდა აკმაყოფილებდეს სამ კრიტერიუმს: ის უნდა იყოს „აუცილებელი

³ Guide to Article 8 of the Convention - Right to Respect for Private and Family Life, European Court of Human Rights, 2022.

⁴ გზამკვლევი პრევენციული სამართლის შესახებ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით/მონაცემთა დაცვა, ევროპის საბჭო/ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 2022, 7.

⁵ *კორკელია კ.*, ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისაკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., 2007, 14-15.

დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, „კანონთან შესაბამისობაში“, უნდა ემსახურებოდეს „ლეგიტიმურ მიზანს“. ჩარევის მოთხოვნა, „კანონის შესაბამისად“, გულისხმობს, რომ მონაცემთა დაცვის უფლების ნებისმიერი შეზღუდვა უნდა ეფუძნებოდეს მკაფიო და პროგნოზირებად საკანონმდებლო დებულებებს. ეს უზრუნველყოფს, რომ პირებს ჰქონდეთ გონივრული მოლოდინი იმის შესახებ, თუ როგორი იქნება მათი პირადი მონაცემების დამუშავება და დაცვა. გარდა ამისა, ჩარევას უნდა ჰქონდეს „ლეგიტიმური მიზანი“. ეს ნიშნავს, რომ, მონაცემთა დამუშავების გზით, პიროვნების პირად ცხოვრებაში შეჭრას უნდა ჰქონდეს გამართლებული მიზანი. ლეგიტიმური მიზნების მაგალითებია - ეროვნული უსაფრთხოება, საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, დანაშაულის პრევენცია, ჯანმრთელობის დაცვა ან სხვათა უფლებები და თავისუფლებები. დაბოლოს, ჩარევა უნდა ჩაითვალოს „აუცილებლად დემოკრატიულ საზოგადოებაში“. ეს კრიტერიუმი საჭიროებს ბალანსს მონაცემთა დაცვის კონკურენტულ ინტერესებსა და სხვა საზოგადოებრივ მოსაზრებებს შორის. ის მოითხოვს, რომ ჩარევა იყოს პროპორციული, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს უნდა იყოს ყველაზე ნაკლებად შეურაცხმყოფელი ღონისძიება დასახული ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად. აუცილებლობის ტესტი ასევე მოიცავს ალტერნატიული საშუალებების განხილვას იმავე მიზნის მისაღწევად, რაც ნაკლებ გავლენას მოახდენს ინდივიდის მონაცემთა დაცვის უფლებაზე. ამ კრიტერიუმების ჩართვით, მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტი ადგენს, ჩარჩოს შეფასების მიზნით, არის თუ არა ჩარევა მონაცემთა დაცვის უფლებაში გამართლებული და შეესაბამება ის თუ არა ადამიანის უფლებათა სტანდარტებს.

3. კანონთან შესაბამისობა

პერსონალურ მონაცემთა დაცვის უფლებაზე დაწესებულ შეზღუდვებს კანონი უნდა არეგულირებდეს. ეს მოთხოვნა გულისხმობს, რომ შეზღუდვას უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი საფუძველი, რომელიც ხელმისაწვდომია, განჭვრეტადი და საკმარისი სიცხადით ფორმულირებული, რაც ფიზიკურ პირებს აძლევს საკუთარი მოვალეობების გააზრებისა და ქმედებათა დარეგულირების შესაძლებლობას. სამართლებრივი საფუძველი მკაფიოდ უნდა განმარტავდეს შესაბამისი ორგანოს მიერ უფლებამოსილების განხორციელების მასშტაბსა და ფორმას, რაც ფიზიკურ პირებს იცავს თვითნებური ჩარევისგან.⁶ იმისათვის, რომ ჩარევა იყოს კანონთან შესაბამისობაში არსებობს რამდენიმე წინაპირობა:

- სახელმწიფოში უნდა არსებობდეს კანონმდებლობა პერსონალური მონაცემების დასამუშავებლად;
- კანონიერი საფუძველი მოითხოვს, რომ პერსონალური მონაცემების დამუშავება იყოს „აუცილებელი“. თუ სახელმწიფოს შეუძლია გონივრულად მიაღწიოს იმავე მიზანს დამუშავების გარეშე, ასეთ დროს მონაცემების დამუშავება არაკანონიერია;
- მონაცემების შეგროვებამდე უნდა დადგინდეს დამუშავების კანონიერი საფუძველი;
- მონაცემების დამუშავების მიზანი არ უნდა შეიცვალოს სხვა კანონიერი საფუძველით მოგვიანებით, თუ შეცვლის მიზეზი არ იქნება დასაბუთებული;

⁶ Necessity Toolkit - European Data Protection Supervisor, Necessity Toolkit, Brussels, 2017, 4.

- თუ დამუშავებას ექვემდებარება განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემები უნდა განისაზღვროს როგორც ზოგადი დამუშავების კანონიერი საფუძველი, ასევე ამ ტიპის მონაცემების დამუშავების დამატებითი პირობები.⁷

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განიხილა საკითხი, უნდა იყოს თუ არა მიღებული და დამუშავებული პერსონალური მონაცემები, რომლებიც გადის ავტომატურ დამუშავებას სამართლიანად და კანონიერად, როგორც ეს გათვალისწინებულია „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“ (ე.წ. 108-ე კონვენცია) კონვენციის მე-5 მუხლში, შემდეგში მე-8 მუხლის დარღვევა სამართლებრივი საფუძვლის არარსებობის გამო. მაგ., საქმეში ტეილორ-საბორი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ, განმცხადებელი ექვემდებარებოდა პოლიციის მეთვალყურეობას თავის პეიჯერზე, ხოლო საკანონმდებლო სივრცე არ ითვალისწინებდა პეიჯერის შეტყობინებების მეთვალყურეობის შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის კონტროლს⁸. ანალოგიურია საქმე მ.დ. და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ, სადაც სასამართლომ აღნიშნა, რომ, ერთი მხრივ, არ არსებობდა შიდა საკანონმდებლო დებულება, რომელიც გამართლებდა პოლიციის ქმედებას, მეორე მხრივ, არ არსებობდა მითითებები. სასამართლომ დაადგინა, რომ პოლიციის ანგარიში მოსამართლეთა და მაგისტრატების პერსონალური მონაცემების, ფოტოებისა და პოლიტიკური შეხედულებების გამჟღავნების შესახებ არ იყო გათვალისწინებული კანონით და არღვევდა მე-8 მუხლს⁹. სხვა საქმეებში სასამართლომ დაადგინა მე-8 მუხლის დარღვევა, რადგან პერსონალური მონაცემების დაცვის შიდასახელმწიფოებრივი კანონები იყო ან მიუწვდომელი ან კონფიდენციალური, ან არ იყო გამჭვირვალე. მაგ., საქმეებში - ვასილ ვასილევ ვულგარეთის წინააღმდეგ და ნუჰ უზუნი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ¹⁰, სასამართლომ დაადგინა ისეთი საკითხები, როგორებიცაა: პერსონალური მონაცემების მარეგულირებელი კანონების შეზღუდული წვდომა ან რეგულაციების არასაკმარისი სიცხადე¹¹. ამის საპირწონედ, ბენ ფაიზას საქმეში საფრანგეთის წინააღმდეგ, სადაც შიდა კანონმდებლობა იყო ნათელი, გამჭვირვალე და ადეკვატური გარანტიებით უზრუნველყოფილი პოტენციური ძალადობის წინააღმდეგ, სასამართლომ არ დაადგინა მე-8 მუხლის დარღვევა¹². გარდა ამისა, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საქმეებში, რომლებიც მოიცავს ფარული თვალთვალის ზომებს, მაგ.: კომუნიკაციების მოსმენისას, თვითნებური ჩარევის თავიდან ასაცილებლად მნიშვნელოვანია, მკაფიო და დეტალური წესების არსებობა. კანონმა მოქალაქეებს უნდა მიაწოდოს საკმარისი მითითებები იმ გარემოებებისა და პირობების შესახებ, რომლებშიც სახელმწიფო ორგანოებს შეუძლიათ გამოიყენონ

⁷ Guide to the General Data Protection Regulation (GDPR), Information Commissioner’s Office, 2022, 19.
⁸ ტეილორ-საბორი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Taylor-Sabori v. the United Kingdom*), №47114/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, §19.
⁹ მ.დ. ესპანეთის წინააღმდეგ (*M.D. and Others v. Spain*), №36584/17, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილება, §§ 61-64.
¹⁰ ნუჰ უზუნი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (*Nuh Uzun and Others v. Turkey*), №49341/18, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2022 წლის 5 სექტემბრის გადაწყვეტილება, §§ 80-99.
¹¹ ვასილ ვასილევ ვულგარეთის წინააღმდეგ (*Vasil Vasilev v. Bulgaria*), №7610/15, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2022 წლის 16 აგვისტოს გადაწყვეტილება, §§ 169-170.
¹² ბენ ფაიზა საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Ben Faiza v. France*), №31446/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2021 წლის 8 მაისის გადაწყვეტილება, §§ 58-61.

ზემოაღნიშნული ზომები. სასამართლომ აღნიშნა, რომ კანონმა უნდა მიუთითოს ნებისმიერი ისეთი დისკრეციის ფარგლები, რომლებიც მინიჭებული აქვს კომპეტენტურ ორგანოებს და უჩვენოს მისი განხორციელების გზები საკმარისი სიცხადით, რათა სუბიექტებმა შეძლონ ადეკვატურად დაიცვან თავი თვითნებური ჩარევისგან.

სასამართლო პრაქტიკაში ასევე იკვეთება კონკრეტული ელემენტები, რომლებიც კანონმდებლობაში უნდა იყოს გათვალისწინებული მოსმენებთან დაკავშირებით, მაგ.: სამართალდარღვევების ხასიათის განსაზღვრა, მოსმენას დაქვემდებარებული პირების კატეგორიების დაზუსტება, დროის ლიმიტებისა და, ასევე, მონაცემთა შემოწმებისა და შენახვის პროცედურების დაწესება და უსაფრთხოების ზომების დანერგვა.

რაც შეეხება ხელისუფლების მიერ პერსონალური მონაცემების შეგროვებასა და შენახვას დანაშაულის პრევენციის ან დასჯის მიზნით, სასამართლო პრაქტიკა ხაზს უსვამს მკაფიო და დეტალური წესების აუცილებლობას, მაგ.: საქმეში ქეთთი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ სასამართლო განმარტავდა, რომ მონაცემთა შეგროვება ექვემდებარებოდა შიდა საკანონმდებლო ბაზას, მაგრამ სასამართლო ცალკე გამოყოფდა იმასაც, რომ მონაცემთა შეგროვებას არ ჰქონდა უფრო მკაფიო და გასაგები სამართლებრივი საფუძველი. სასამართლომ აღნიშნა, რომ „შიდა ექსტრემიზმს“ სხვადასხვა უწყება სხვადასხვანაირად განმარტავს. ამდენად, სასამართლოსთვის გაუგებარი იყო, რა კრიტერიუმებზე დაყრდნობით გროვდებოდა მოქალაქის შესახებ ინფორმაცია. აღნიშნულ საქმეში სასამართლომ არამართ მონაცემთა შეგროვებაზე, არამედ მათი შენახვის შესახებაც იმსჯელა, სასამართლომ მიუთითა, რომ შიდა კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა მონაცემთა შენახვის მაქსიმალურ ვადას. გარდა ამისა, მომჩივანი არ წარმოადგენდა არავისთვის საფრთხეს (ის 95 წლის იყო), შეგროვებული ჩანაწერები ასახავდა მომჩივნის პოლიტიკურ შეხედულებებს, რომლებიც წარმოადგენდა განსაკუთრებული სახის მონაცემებს. აქედან გამომდინარე, მათზე მოქმედებდა დაცვის მაღალი სტანდარტები. სწორედ მონაცემთა სენსიტიური ხასიათი წარმოადგენდა საქმის მთავარ არსს, რაზეც სასამართლომ გამოთქვა მოსაზრება: „როცა სახელმწიფოსთვის მინიჭებული უფლებამოსილებები ბუნდოვანია, რაც ქმნის თვითნებობის რისკს, და როდესაც ტექნოლოგიები მუდმივად ვითარდება და იხვეწება, მნიშვნელოვანია, შემოწმდეს კონვენციის მე-8 მუხლის პრინციპებთან შესაბამისობა“. სასამართლოს მითითებით, მომჩივანს ჰქონდა უფლება, მოეთხოვა მონაცემთა წაშლა, თუმცა არ არსებობდა მონაცემების დაცვის სათანადოდ შემდგარი პროცედურული გარანტიები. შიდა საკანონმდებლო ბაზა განსაზღვრავდა, რომ მონაცემები მინიმუმ 6 წლის ვადით ინახებოდა. შემდეგ გადაიხედებოდა და ფასდებოდა მათი შენახვის აუცილებლობა. საქმეში არ ჩანდა საერთოდ, ხორციელდებოდა თუ არა მონაცემთა გადახარისხება. სასამართლო აღნიშნავდა, რომ დადგენილი უნდა ყოფილიყო მონაცემთა შენახვის მაქსიმალური ვადები, გარდა ამისა, პოლიცია იმაზე მეტ ინფორმაციას ფლობდა, ვიდრე ეს საჭირო იყო, და შესაბამისი უწყებები საერთოდაც არ იღებდნენ მხედველობაში მონაცემთა სენსიტიურ ბუნებას.¹³ სასამართლო საკუთარ გადაწყვეტილებებში ხაზს უსვამს წესების მნიშვნელობას, რომლებიც არეგულირებენ ასეთი მონაცემების ხანგრძლივობას, შენახვას, გამოყენებას, ხელმისაწვდომობასა და განადგურებას, მათი მთლიანობისა და კონფიდენციალურობის დაცვას.

¹³ კატი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Catt v. United Kingdom*), №43514/15, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2019 წლის 24 იანვრის გადაწყვეტილება.

4. ლეგიტიმური მიზანი

მე-8 მუხლის დარღვევისას ასევე უნდა დადგინდეს ლეგიტიმური მიზანი, რაც ნიშნავს იმას, რომ პერსონალური მონაცემები ავტომატური დამუშავების პროცესში უნდა შეგროვდეს აშკარა, განსაზღვრული და ლეგიტიმური მიზნებისათვის. ამ შემთხვევებში, ლეგიტიმური მიზნების შესწავლა, რამაც შეიძლება გაამართლოს მე-8 მუხლის უფლებების განხორციელებაში ჩარევა, როგორც ეს ჩამოთვლილია მე-2 პუნქტში, საკმაოდ შემოსაზღვრულია. ლეგიტიმური ჩარევის მიზნებია: 1. ეროვნული უსაფრთხოება, 2. საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის დაცვა, 3. არეულობის ან დანაშაულის პრევენცია, 4. ჯანმრთელობისა და მორალის დაცვა ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა. ამ მიზნებიდან ერთის ან მეტის არსებობას, რომელსაც ამტკიცებს მთავრობა, სასამართლოც უნდა იზიარებდეს მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მიზნების განსახორციელებლად¹⁴.

მაგ., სასამართლომ დაადგინა, რომ საბანკო მონაცემების სხვა ქვეყნის ხელისუფლებისთვის ორმხრივი შეთანხმების საფუძველზე გადაცემა ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა, რადგან ეს ხელს უწყობდა ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის დაცვას¹⁵.

საერთაშორისო ინსტრუმენტებზე მითითებით, რომლებიც ხაზს უსვამენ დოპინგთან ბრძოლაში სამართლიანობასა და თანაბარ შესაძლებლობებს, სასამართლომ დაადგინა, რომ ჯანმრთელობისა და მორალის დაცვა ამართლებს სპორტსმენების ადგილსამყოფლის დადგენის ვალდებულებას დოპინგთან საბრძოლველად. სპორტში ამგვარი ქმედება სასამართლომ დააკავშირა იმასთან, რასაც მთავრობა „ზნეობას“ უწოდებს „სხვისი უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის“ ლეგიტიმური მიზნით, ვინაიდან დოპინგ-აგენტების არსებობა უბიძგებდა მოყვარულ სპორტსმენებს, განსაკუთრებით ახალგაზრდებს, მიჰყოლოდნენ მათ¹⁶. დადგინდა, რომ კორუფციაში ეჭვმიტანილი ციხის დირექტორის სატელეფონო საუბრების მოსმენა, ამ ინფორმაციის შენახვა და მისი გამჟღავნება მიზნად ისახავდა კორუფციული ქმედებების თავიდან აცილებას, საჯარო სამსახურში გამჭვირვალობისა და ღიაობის უზრუნველყოფას. ამრიგად, ლეგიტიმური მიზნები იყო არეულობის ან დანაშაულის პრევენცია და სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა¹⁷.

თითოეულ საქმეში სასამართლომ თანმიმდევრულად აღიარა ერთი ან მეტი ლეგიტიმური მიზნის არსებობა, რომლებსაც მიმართავენ მთავრობები. ეს დასკვნები ხაზს უსვამს სასამართლოს ვალდებულებას, დააბალანსოს პერსონალური

¹⁴ Guide to Article 8 of the Convention - Right to Respect for Private and Family Life, European Court of Human Rights, 2022, 12.

¹⁵ *G.S.B. შვეიცარიის წინააღმდეგ*, (*G.S.B. v. Switzerland*), განაცხადი №28601/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 22 დეკემბერი, § 83.

¹⁶ *სპორტსმენთა ასოციაციებისა და გაერთიანებების ეროვნული ფედერაცია. FNASS და სხვები საფრანგეთის წინააღმდეგ*, (*National Federation of Sportspersons' Associations and Unions (FNASS) and Others v. France*), №48151/11, №77769/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 18 იანვარი, §§ 164-166.

¹⁷ *ადომაიტის ლიეტუვას წინააღმდეგ* (*Adomaitis v. Lithuania*), განაცხადი №14833/18, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2022 წლის 18 იანვარი, § 84.

მონაცემების დაცვა და საზოგადოების კანონიერი ინტერესების დაცვის აუცილებლობა.

5. აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში

იმისათვის, რომ ნებისმიერი ღონისძიება, რომელიც მე-8 მუხლით ერევა პერსონალური მონაცემების დაცვაში, ჩაითვალოს აუცილებლად დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ის უნდა აკმაყოფილებდეს მწვავე სოციალური საჭიროების კრიტერიუმებს და არ უნდა იყოს არაპროპორციული ლეგიტიმური მიზნების მიმართ. მთავრობის მიერ მოწოდებული მიზეზები უნდა იყოს შესაბამისი და საკმარისი. მიუხედავად იმისა, რომ პირველადი შეფასება ხდება ეროვნული ხელისუფლების მიერ, ჩარევის აუცილებლობის საბოლოო შეფასება ექვემდებარება სასამართლოს განხილვას კონვენციის მოთხოვნებთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად. როდესაც საქმე ეხება უფლებების დარღვევას, სასამართლო განიხილავს, უზრუნველყოფს თუ არა სახელმწიფოს მიერ მიღებული კანონმდებლობა ამ უფლებების ადეკვატურ დაცვას.

მთლიანობაში, იმის დასადგენად, არის თუ არა დემოკრატიულ საზოგადოებაში, მე-8 მუხლის მიხედვით, პერსონალური მონაცემების დაცვაში ჩარევის ღონისძიება გამართლებული, ეს საკითხი, 108 -ე კონვენციის მე-5 მუხლში მოცემულ მოთხოვნებთან შესაბამისობით, სასამართლომ უნდა განიხილოს.

სასამართლო ხაზს უსვამს, პერსონალური მონაცემების დაცვაში ჩარევის ზომების აუცილებლობას, რათა შეინარჩუნოს პროპორციულობა მწვავე სოციალური საჭიროებების წინაშე. სასამართლოს როლია, განიხილოს და შეაფასოს ასეთი ჩარევის აუცილებლობა ეროვნული შეფასებების გათვალისწინებით, რამდენად შესაბამეა ის კონვენციის მოთხოვნებს.

5.1. შეგროვებული ან ჩაწერილი მონაცემების მინიმალისაციის მოთხოვნა

უნდა დამუშავდეს მხოლოდ ისეთი მონაცემები, რომლებიც „შესაბამისი და რელევანტურია, მოცულობა კი არ აჭარბებდეს მიზანს, რისთვისაც ისინი შეგროვდა და/ან დამუშავდა.“ დამუშავებისთვის შერჩეულ მონაცემთა კატეგორიები საჭირო უნდა იყოს დამუშავების ოპერაციების გაცხადებული მიზნის მისაღწევად, ხოლო დამუშავებული მკაცრად შეიზღუდოს მხოლოდ იმ მონაცემთა შეგროვებით, რომლებიც პირდაპირ შეესაბამება კონკრეტულ მიზანს. პერსონალურ მონაცემთა დამუშავება უნდა იყოს იმ ლეგიტიმური მიზნის პროპორციული, რომელსაც ემსახურება დამუშავება. მონაცემთა დამუშავების ყველა ეტაპზე უნდა არსებობდეს სამართლიანი წონასწორობა ყველა შესაბამის ინტერესს შორის. ეს ნიშნავს, რომ „პერსონალური მონაცემები, რომლებიც შესაბამისი და რელევანტურია, მაგრამ მოიცავს არაპროპორციულ ჩარევას სასწორზე დადებულ ფუნდამენტურ უფლებებსა და თავისუფლებებში, გადაჭარბებულად უნდა ჩაითვალოს“.¹⁸

მაგ. ევროკავშირის მონაცემთა დაცვის ზოგადი რეგულაციის თანახმად შეგროვებული მონაცემები უნდა იყოს: ადეკვატური-საკმარისი დასახული მიზნის სათანადოდ შესასრულებლად; შესაბამისი - ჰქონდეს რაციონალური კავშირი ამ

¹⁸ მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია, მუხლი 5 (1) (გ).

მიზანთან; შემოიფარგლებოდა მხოლოდ იმით, რაც აუცილებელია - არ უნდა ინახებოდა იმაზე მეტი ინფორმაცია ვიდრე საჭიროა.

ამდენად, უნდა დადგინდეს პერსონალური მონაცემების მინიმალური რაოდენობა, რომელიც საჭიროა მიზნის შესასრულებლად. მაგრამ ჩნდება კითხვა როგორ მივხვდეთ რა არის ადეკვატური, შესაბამისი და შეზღუდული? კანონმდებლობა ვერ შეძლებს განსაზღვროს ეს ტერმინები. თუმცა, ცხადია, ეს დამოკიდებული იქნება პერსონალური მონაცემების შეგროვებისა და გამოყენების მიზანზე. ის ასევე შეიძლება განსხვავდებოდეს ერთი ინდივიდიდან მეორეზე. ასე რომ, იმისათვის, რომ შეფასდეს, ინახება თუ არა პერსონალური მონაცემების „სწორი რაოდენობა“¹⁹, ჯერ უნდა გაირკვეს, შესაბამისი მიზანი და მონაცემთა ხასიათი, სწორედ ასეთ შემთხვევებს განიხილავს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა და დაადგინა ერთგვარი „გზამკვლევი“, რომელიც სახელმწიფოებს შეუძლიათ გამოიყენონ საკუთარ პრაქტიკაშიც.

მაგ., სასამართლომ დაადგინა მე-8 მუხლის დარღვევა მას შემდეგ, რაც ჩხრეკის დროს ამოღებული ელექტრონული მოწყობილობებიდან მიღებული ინფორმაციის შენახვა, საქმიდან გამომდინარე, არ იყო რელევანტური. ასევე, არ ჩანდა, რომ რაიმე სახის შერჩევის პროცედურა ჩატარდა, ამ მონაცემების რაოდენობის მინიმუმამდე შესამცირებლად²⁰. სასამართლომ განიხილა საკითხი, იყო თუ არა ავტომატურად დამუშავებული პერსონალური მონაცემები შესაფერისი, რელევანტური და არა გადაჭარბებული იმ მიზნებისთვის, რისთვისაც ისინი ჩაიწერა სხვადასხვა ინსტანციაში. ზოგიერთ შემთხვევაში სასამართლომ დაადგინა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა. ეს დარღვევები მოხდა იმის გამო, რომ არანაირი პროცედურა არ იყო დაცული მომჩივნების ელექტრონული მოწყობილობებიდან ამოღებული მონაცემების მინიმუმაციისთვის ჩხრეკის დროს. სასამართლოს გადაწყვეტილება პროცესის არამონაწილის საჯაროდ იდენტიფიცირება (იგი ჩართული იყო სამუშაო ადგილზე სექსუალური შევიწროების საქმეში), კონფიდენციალურობის დაცვის გარეშე, ჩაითვა არასაჭიროდ და პოტენციურად მასტიგმატიზირებლად. გარდა ამისა, გამოძიების პროგრესის ანგარიშში ჟურნალისტის თანხმობის გარეშე გადაღებული პერსონალური მონაცემების გამჟღავნება ჩაითვა გადაჭარბებულად და უმიზნოდ.²¹

სასამართლოს აზრით, დანაშაულის პრევენციისა და დასჯის მიზნით, მონაცემთა ბაზები არ უნდა შეიქმნას შესაბამისი ინფორმაციის მაქსიმალურად გაზრდის სურვილით. არგუმენტი, რომ მეტი მონაცემების შენახვა იწვევს დანაშაულის პრევენციის გაზრდას, არ ამართლებს ინფორმაციის შენახვას მთელ მოსახლეობაზე, მათ შორის გარდაცვლილ ნათესავებზე, რაც აშკარად გადაჭარბებული და შეუსაბამოა. სასამართლო, ლეგიტიმური მიზნების შესაბამისად, ხაზს უსვამს პერსონალური მონაცემების ადეკვატური, შესაბამისი და პროპორციული დამუშავების მნიშვნელობას. მონაცემთა გადაჭარბებული შენახვა და გამჟღავნება, სათანადო გარანტიების გარეშე, არღვევს კონვენციის მე-8 მუხლით დაცულ უფლებებსა და თავისუფლებებს. სახელმწიფოებისთვის აუცილებელია, დაამყარონ

¹⁹ Guide to the General Data Protection Regulation (GDPR), Information Commissioner’s Office, 2022, 27.

²⁰ *კრუგლოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (Krugulov and others v. Russia)*, №11264/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2020 წლის 4 თებერვალი, §123-138.

²¹ *ხელილი შვეიცარიის წინააღმდეგ (Khelili v. Switzerland)*, №16188/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 18 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, § 62.

ბალანსი ინფორმაციის შენახვის სარგებელსა და ინდივიდუალური კონფიდენციალურობის პატივისცემას შორის.²²

5.2. მონაცემთა სიზუსტისა და განახლების მოთხოვნა

ევროკავშირისა და ევროპის საბჭოს კანონმდებლობათა შესაბამისად, მონაცემთა სუბიექტებს ენიჭებათ უფლება, მოითხოვონ თავიანთი პერსონალური მონაცემების გასწორება. მათი სიზუსტე აუცილებელია მონაცემთა სუბიექტების პერსონალური ინფორმაციის მაღალ დონეზე დასაცავად.²³ ხელისუფლების მიერ შეგროვებულმა და დაცულმა ყალბმა ან არასრულმა პერსონალურმა მონაცემებმა შეიძლება გაართულოს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სუბიექტის ყოველდღიური ცხოვრება, ან შეიძლება მოუხსნას გარკვეული ნორმატიული პროცედურული გარანტიები, რომლებიც საჭიროა პიროვნების უფლებების დასაცავად. ასეთი მონაცემები შეიძლება გავრცელდეს სხვადასხვა ორგანოს შორის, რამაც შეიძლება ზიანი მოუტანოს მონაცემთა სუბიექტის პირად ცხოვრებას ან მის სამსახურებრივ ცხოვრებას. ხელისუფლების ორგანოების ამოცანაა, დაამტკიცონ შენახული მონაცემების სიზუსტე. ადამიანის უფლებათა სასამართლომ განიხილა მთელი რიგი საქმეები ხელისუფლების მიერ იმ მონაცემების შენახვის შესახებ, რომლებიც აღმოჩნდა არაზუსტი ან რომელთა სიზუსტე სადავო იყო მონაცემთა სუბიექტის მიერ. სასამართლო პრაქტიკა აჩვენებს, რომ მონაცემები შენახული უნდა იყოს არა უმეტეს იმ მიზნის შესასრულებლად, რისთვისაც ისინი იქნა მოპოვებული. საქმეში *S. და მარპერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*²⁴, სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეროვნულ მონაცემთა ბაზაში მუდმივი შენახვა იმ პირთა თითის ანაბეჭდების, უჯრედული ნიმუშებისა და დნმ-ის პროფილების, რომლებიც ბრალდებულნი იყვნენ, მაგრამ არა ნასამართლევნი და ნაშაულები, განურჩევლად დანაშაულის ხასიათისა და სერიოზულობისა, რომელზედაც პირი თავდაპირველად იყო ეჭვმიტანილი, არღვევს მე-8 მუხლს. მაგ., საქმეში ანჩევი ბულგარეთის წინააღმდეგ, სადაც განმცხადებლის წინააღმდეგ მიმდინარეობდა სამი გამოძიება და, არქივზე დაყრდნობით, მიენიჭა „იარლიყი“, როგორც ყოფილი უსაფრთხოების სამსახურების თანამშრომელი. ეს ყველაფერი მოხდა კანონის მიხედვით, რომელიც მიზნად ისახავდა საჯარო მოხელეების გამჟღავნებას, რომლებიც თანამშრომლობდნენ კომუნისტურ რეჟიმთან. თუმცა, სასამართლომ არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის საჩივარი, რადგან მას მიეცა უფლება ჰქონოდა არქივებთან წვდომა და შემდგომში შეეძლო ინფორმაციის სიზუსტის გასაჩივრება. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება ამ საქმეში იყო სპეციფიკური წარმოდგენილ გარემოებებთან. სასამართლომ აღიარა, რომ მომჩივნის არქივებთან წვდომის უზრუნველყოფა და ინფორმაციის სიზუსტის გასაჩივრების შესაძლებლობა იყო შესაბამისი საშუალება კონკრეტული გარემოებების და განმცხადებლის შესაძლებლობის გათვალისწინებით, წარმოედგინა კონკრეტული საფუძველი მისი გასაჩივრებისთვის. მთლიანობაში, ეს შემთხვევა ხაზს უსვამს იმის უზრუნველყოფის მნიშვნელობას, რომ ადამიანებს აქვთ შესაძლებლობა განიხილონ და

²² მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, 2018, 144.

²³ მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია, მუხლი 16.

²⁴ *S. და მარპერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (S. and Marper v. the United Kingdom)*, №30562/04 და 30566/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება, §§ 70-75.

გააპროტესტონ მათთვის მიკუთვნებული ინფორმაცია, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მას აქვს პოტენციური, გავლენა მოახდინოს მათ რეპუტაციასა და უფლებებზე. შესაბამის არქივებზე ხელმისაწვდომობის მინიჭება შესაძლებელს ხდის ნებადართული პირებისთვის, წარმოადგინონ მტკიცებულებები, რათა ეჭვქვეშ დააყენონ ასეთი ინფორმაციის სიზუსტე, რომელიც კონვენციით გათვალისწინებული მათი უფლებების დაცვის მნიშვნელოვანი ასპექტია.²⁵ პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ ხელისუფლებამ უნდა დაადგინოს შენახული მონაცემების სიზუსტე. ყალბი ან სადავო ინფორმაციის შენახვამ შეიძლება საზიანო გავლენა მოახდინოს მონაცემთა სუბიექტის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე, რეპუტაციასა და პროცედურულ უფლებებზე. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ხელისუფლებამ გამოიჩინოს სიფრთხილე და უზრუნველყოს ის, რომ მონაცემთა შენახვა შეესაბამებოდეს სიზუსტისა და პირთა კონფიდენციალურობის პრინციპებს, ეს უკანასკნელი კი, გარანტირებულია კონვენციის მე-8 მუხლით.

5.3. პერსონალური მონაცემების შენახვის ხანგრძლივობის შეზღუდვა (მოთხოვნა, რომ მონაცემები შენახული იყოს არა უმეტეს იმ მიზნის შესასრულებლად, რისთვისაც ისინი იქნა ჩაწერილი)

სასამართლომ რამდენიმე შემთხვევაში განიხილა პერსონალური მონაცემების შენახვის ხანგრძლივობის შეზღუდვის საკითხი. სასამართლო უარყოფითად აფასებს განუსაზღვრელი ვადით მონაცემების შენახვას, ასევე, გარდა ამისა, მონაცემთა შენახვის პერიოდი დიდწილად დამოკიდებულია დანაშაულის სიმძიმეზე. მუდმივი შენახვის საკითხი განსაკუთრებით მძიმეა მაშინ, როდესაც საქმე ეხება არასრულწლოვანებს მათი მოწყვლადი მდგომარეობის, მათი განვითარებისა და საზოგადოებაში ინტეგრაციის მნიშვნელობის გამო²⁶. მაგ., სასამართლომ დაადგინა დარღვევა საქმეში მ.კ საფრანგეთის წინააღმდეგ, სადაც მომჩივანი ბრალდებული იყო წიგნების ქურდობისთვის, მაგრამ არა ნასამართლევია, მისი ანაბეჭდები კი განუსაზღვრელი ვადით შეინახეს²⁷, საპირისპიროდ, საქმეში - მარტენსი გერმანიის წინააღმდეგ სასამართლომ აშკარად დაუსაბუთებლად გამოაცხადა საქმე, რომელშიც მომჩივნის პერსონალური მონაცემები განუსაზღვრელი ვადით შეინახეს, მაგრამ კანონმდებლობა ითვალისწინებდა განხილვებს რეგულარული ინტერვალით არა უმეტეს ათი წლისა, რათა დადგენილიყო, ინახავდნენ თუ არა მონაცემებს. მსჯავრდებულთა ბიომეტრიული მონაცემების შენახვის პერიოდთან დაკავშირებით ხანგრძლივობა სულაც არ არის გადამწყვეტი, სასამართლომ განაცხადა, რომ მონაცემთა შენახვის მაქსიმალური ვადის არარსებობა ავტომატურად არ არღვევს მე-8 მუხლს. თუმცა, ასეთ შემთხვევებში, პროცედურული გარანტიები ხდება გადამწყვეტი იმისთვის, რომ მონაცემთა შენახვის ხანგრძლივობა დარჩეს პროპორციული. ხელისუფლების შრომისმოყვარეობა პერსონალური მონაცემების შენახვის აუცილებლობის შეფასებისა და პერიოდული-განხილვისას არსებითი ხდება

²⁵ *ჩევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (Anchev v. Bulgaria)*, №38334/08 - 68242/16, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2017 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება, §§ 112-115.

²⁶ გზამკვლევი პრეცედენტული სამართლის შესახებ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით/მონაცემთა დაცვა, ევროპის საბჭო/ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 2022, 29.

²⁷ *მ. კ საფრანგეთის წინააღმდეგ (M.K v France)*, №19522/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილება.

ლეგიტიმურ მიზნებსა და პირთა კონფიდენციალურობის უფლებას შორის ბალანსის შესანარჩუნებლად. შენახვის ხანგრძლივობა დამოკიდებული უნდა იყოს დანაშაულის სიმძიმის ხარისხზე, ბრალდებულის წარსულ ქმედებებზე, იმ ეჭვის სიძლიერეზე, რომელიც სუბიექტის მიმართ არსებობს, სწორედ ეს ფაქტორები უნდა შეფასდეს სახელმწიფოს მხრიდან და ისე დადგინდეს შენახვის პროპორციულობა, თითოეულ შემთხვევაში, მონაცემთა შენახვის მიზნისა და გარემოებების ხასიათისა და სიმძიმის გათვალისწინებით.²⁸

სასამართლო აღიარებს, რომ შეიძლება არსებობდეს პერსონალური მონაცემების გარკვეული ვადის მიღმა შენახვის გამართლებული მიზეზები, განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულებთან დაკავშირებულ საქმეებში, თუმცა, მონაცემების მუდმივი შენახვა, რომლებიც ეხება იმ პირებს, რომლებიც არ არიან ნასამართლევნი რაიმე დანაშაულისთვის, განურჩევლად მათი ასაკისა და საექვო ხასიათისა, შეუთავსებელია მე-8 მუხლთან. აუცილებელია პროცედურული გარანტიებისა და გულმოდგინე ზედამხედველობის დაწესება, რათა უზრუნველყოფილ იქნას მონაცემები.

5.4. მონაცემთა გამოყენების შეზღუდვის მოთხოვნა იმ მიზნით, რისთვისაც ისინი ჩაიწერა

მნიშვნელოვანია მონაცემების გამოყენების შეზღუდვის მოთხოვნა იმ მიზნით, რისთვისაც ისინი ჩაიწერა, სასამართლოს პრაქტიკაში განმეორებადი თემაა. სასამართლომ ხაზი გაუსვა ამ პრინციპის მკაცრი დაცვის აუცილებლობას, რათა დაიცვან პიროვნების პირადი ცხოვრების უფლება. რამდენიმე ნიშანდობლივი შემთხვევა იძლევა დამატებით ინფორმაციას ამ მოთხოვნის შესახებ²⁹:

მაგ., საქმეში ქარაბეოღლუ თურქეთის წინააღმდეგ, სასამართლომ დაადგინა მე-8 მუხლის დარღვევა, რადგან სისხლის სამართლის გამოძიების დროს სატელეფონო მოსმენის შედეგად მიღებული მონაცემები გამოიყენებოდა სხვა მიზნით, შემდგომ დისციპლინურ გამოძიებაში. სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მონაცემების გამოყენება სხვა მიზნებისთვის, გარდა იმ მიზნებისათვის, რომლებიც ამართლებდა მათ შეგროვებას, შეიძლება იყოს კონფიდენციალურობის უფლების დარღვევა³⁰. საქმე სურიკოვი უკრაინის წინააღმდეგ, ეხებოდა ინდივიდის ფსიქიკური ჯანმრთელობის შესახებ მონაცემების ხანგრძლივ შენახვას, გავრცელებას და გამოყენებას იმ მიზნებისთვის, რომლებიც არ იყო დაკავშირებული საწყის საქმესთან. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ასეთი პრაქტიკა წარმოადგენდა არაპროპორციულ ჩარევას მონაცემთა სუბიექტის პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში. ეს შემთხვევა ხაზს უსვამს იმის უზრუნველყოფის მნიშვნელობას, რომ პერსონალური მონაცემები გამოყენებული უნდა იყოს მხოლოდ იმ მიზნებისთვის, რისთვისაც ისინი თავდაპირველად შეგროვდა³¹.

²⁸ პერუცო და მარტინესი გერმანიის წინააღმდეგ (*Peruzzo and Martens v. Germany*), №7841/08 and 57900/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 4 ივნისის გადაწყვეტილება, §§ 44-49.

²⁹ მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია, მუხლი 5 (1) (გ).

³⁰ ქარაბეოღლუ თურქეთის წინააღმდეგ (*Karabeyoğlu v. Turkey*), №30083/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილება, §111-124.

³¹ სურიკოვი უკრაინის წინააღმდეგ (*Surikov v. Ukraine*), №42788/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილება, §80-96.

ამ პრინციპიდან ნებისმიერმა გადახრამ, მაგ., მონაცემთა სხვადასხვა მიზნებისთვის გამოყენება ან არასათანადო გამჟღავნება, შეიძლება დაარღვიოს პიროვნების კონფიდენციალურობის უფლება. პერსონალური მონაცემების დაცვისა და კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული პირების უფლებების დაცვის უზრუნველსაყოფად გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს შესაბამისი გარანტიებისა და წვდომის კონტროლის განხორციელებას.

5.5. მონაცემთა დამუშავების პროცედურების გამჭვირვალობის მოთხოვნა

საჯარო ხელისუფლების მიერ შეგროვებულ და შენახულ პერსონალურ მონაცემებთან დაკავშირებულ რიგ საკმეებში, სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლებას ჰქონდა პოზიტიური ვალდებულება დაინტერესებულ პირებს მიეწოდებინათ „ეფექტური და ხელმისაწვდომი პროცედურა“³², რათა მათ ჰქონოდათ წვდომა „ყველა შესაბამის ინფორმაციაზე.“ პერსონალური მონაცემების სუბიექტს აქვს უფლება, მოითხოვოს ინფორმაცია პირადი იდენტობის აღმოჩენისათვის, რა თქმა უნდა, გამჭვირვალობის ეს მოთხოვნა ნაკლებად მოქმედებს ისეთ დროს, როდესაც სასწორის მეორე მხარეს ეროვნული უსაფრთხოებისთვის შემცველი ინფორმაცია დევს. პრაქტიკა ცხადყოფს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია კანონმდებლობის გამჭვირვალობა და კონკრეტიზაცია, რათა არ მოხდეს დისკრეციის გადაჭარბება სახელმწიფო ორგანოების მიერ. გარდა ამისა, ხაზს უსვამს იმასაც, რომ მიუხედავად სახელმწიფოს უფლებამოსილებებისა, პერსონალური მონაცემების შეგროვებისა, საბოლოო შეფასება სწორედ სასამართლოს პრეროგატივაა, შესაბამისად, სასამართლო უნდა იყოს ამ საკითხში გათვითცნობიერებული, რათა არ დაუშვას კანონის არასწორი ინტერპრეტაცია.

6. დასკვნა

თითოეული ადამიანის პირადი ცხოვრების პატივისცემა დემოკრატიული სახელმწიფოს ერთ-ერთი ვალდებულებაა, რადგან ის ქმნის პიროვნული ზრდისა და განვითარების საფუძველს. კონფიდენციალურობა ერთგვარი თავშესაფარია მოქალაქეებისთვის, სადაც მათ შეუძლიათ თავისუფლად გამოხატონ მოსაზრებები, რწმენა და ვინაობა ყოველგვარი განსჯის და შიშის გარეშე. ინდივიდის პირადი ცხოვრების პატივისცემა ხელს უწყობს თვითგამოხატვის, კრეატიულობისა და ინდივიდუალურობისკენ სწრაფვის ხელშეწყობი გარემოს შექმნას. მონაცემთა დაცვის კონტექსტში, პირადი ცხოვრების ცნება დამატებით მნიშვნელობასაც იძენს. ჩვენი პერსონალური ინფორმაცია მუდმივად გროვდება, მუშავდება და მისი გაზიარება ხდება სხვადასხვა ორგანოებისა თუ კომპანიებისათვის, ონლაინ აქტივობებიდან ფინანსურ ტრანზაქციებამდე. ჩვენი ციფრული კვალი ტოვებს უამრავ მონაცემს, რომლებსაც შეუძლიათ გამოავლინონ დეტალები ჩვენი ცხოვრების შესახებ. ციფრულ სფეროში ინდივიდების პირადი ცხოვრების დაცვა უმნიშვნელოვანესია. ის უზრუნველყოფს, რომ ინდივიდებმა შეინარჩუნონ კონტროლი თავიანთ პერსონალურ ინფორმაციაზე და ჰქონდეთ თავისუფლება -

³² *გასკინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Gaskin v. the United Kingdom)*, №10454/83, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება, §40-60.

გადაწყვიტონ, როგორ გამოიყენონ, გააზიარონ და შეინახონ ისინი. კონფიდენციალურობის პატივისცემა საშუალებას აძლევს ინდივიდებს, გააკეთონ ინფორმირებული არჩევანი და შეინარჩუნონ ავტონომია თავიანთ პერსონალურ მონაცემებზე. გარდა ამისა, პირადი ცხოვრების დაცვა არ არის მხოლოდ ინდივიდუალური უფლებების საკითხი; ეს არის დემოკრატიული საზოგადოების ფუნდამენტური საყრდენი. როდესაც ინდივიდები თავს დაცულად გრძნობენ პირად ცხოვრებაში, ისინი უფრო მეტად ჩაერთვებიან ღია დისკურსში, გამოხატავენ სხვადასხვა მოსაზრებას და წვლილს შეიტანენ საზოგადოების კულტურულ, სოციალურ და ინტელექტუალურ სტრუქტურაში. სახელმწიფოები ვალდებული არიან, პირველ რიგში, შექმნან ისეთი საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც შეძლებს თავისი მოქალაქეების მონაცემების დაცვას, გარდა ამისა, პრობლემას წარმოადგენს ისიც, რომ პერსონალურ მონაცემთა დეფინიცია ცვალებადია და უფრო მეტად მრავალწახნაგოვანი ხდება. სწორედ ამიტომ, საჭიროა სასამართლო ორგანოების მეტად ჩართულობა პერსონალურ მონაცემთა დაცვის ასპექტში.

მონაცემთა კონფიდენციალურობის დაცვა, ერთ-ერთი უმთავრესი საკითხია. მონაცემთა დაცვით უზრუნველყოფთ ინდივიდებს დაუსაბუთებელი შეჭრისა და მეთვალყურეობისაგან. პირადი ცხოვრების შეფასებითა და დაცვით, ჩვენ ვქმნით გარემოს, რომელიც ავითარებს ინდივიდუალობას, თვითგამოხატვასა და პიროვნული ზრდისკენ მისწრაფებას.

ბიბლიოგრაფია:

1. მონაცემთა დაცვის ძირითადი რეგულაცია.
2. გზამკვლევი პრეცედენტული სამართლის შესახებ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით/მონაცემთა დაცვა, ევროპის საბჭო/ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, 2022, 7, 29.
3. *კორკელია კ.*, ევროპული სტანდარტების ინტეგრაციისაკენ: ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია და საქართველოს გამოცდილება, თბ., 2007, 14-15.
4. მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, 2018, 144.
5. *ამანი შვეიცარიის წინააღმდეგ (Amann v. Switzerland)*, განაცხადი №27798/95, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2000 წლის 16 თებერვლის გადაწყვეტილება.
6. *ადომაიტის ლიეტუვას წინააღმდეგ (Adomaitis v. Lithuania)*, განაცხადი №14833/18, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2022 წლის 18 იანვარი.
7. *ბენ ფაიზა საფრანგეთის წინააღმდეგ (Ben Faiza v. France)*, №31446/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2021 წლის 8 მაისის გადაწყვეტილება.
8. *გასკინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Gaskin v. the United Kingdom)*, №10454/83, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1989 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება.
9. *ვასილ ვასილევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (Vasil Vasilev v. Bulgaria)*, №7610/15, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2022 წლის 16 აგვისტოს გადაწყვეტილება.
10. *კრუგოლოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (Krugulov and others v. Russia)*, №11264/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2020 წლის 4 თებერვალი, §123-138.

11. ქეთი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Catt v. United Kingdom*), №43514/15, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2019 წლის 24 იანვრის გადაწყვეტილება.
12. მ.დ. ესპანეთის წინააღმდეგ (*M.D. and Others v. Spain*), №36584/17, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილება.
13. მ. კ საფრანგეთის წინააღმდეგ (*M.K v France*), №19522/09, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილება.
14. ნუჰ უზუნი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (*Nuh Uzun and Others v. Turkey*), №49341/18, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2022 წლის 5 სექტემბრის გადაწყვეტილება.
15. ნჩევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Anchev v. Bulgaria*) №38334/08 - 68242/16, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2017 წლის 5 დეკემბრის გადაწყვეტილება.
16. პერუცო და მარტინესი გერმანიის წინააღმდეგ (*Peruzzo and Martens v. Germany*), №7841/08 and 57900/12, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 4 ივნისის გადაწყვეტილება.
17. ს. და მარპერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*S. and Marper v. the United Kingdom*), №30562/04 და 30566/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2008 წლის 4 დეკემბრის გადაწყვეტილება.
18. სპორტსმენტა ასოციაციებისა და გაერთიანებების ეროვნული ფედერაცია. FNASS და სხვები საფრანგეთის წინააღმდეგ (*National Federation of Sportspersons' Associations and Unions (FNASS) and Others v. France*), №48151/11, №77769/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 18 იანვარი.
19. სურიკოვი უკრაინის წინააღმდეგ (*Surikov v. Ukraine*), №42788/06, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 26 იანვრის გადაწყვეტილება.
20. ტეილორ-საბორი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Taylor-Sabori v. the United Kingdom*), №47114/99, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2002 წლის 22 ოქტომბრის გადაწყვეტილება.
21. ქარაბეოღლუ თურქეთის წინააღმდეგ (*Karabeyoğlu v. Turkey*), №30083/10, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 7 ივნისის გადაწყვეტილება.
22. შპს „სატაკუნან მარკინაპორსი“ და შპს „სატამედია ფინეთის წინააღმდეგ“ (*Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland*), განაცხადი №931/13, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდი პალატის 2017 წლის 27 ივნისის გადაწყვეტილება.
23. ხელილი შვეიცარიის წინააღმდეგ (*Khelili v. Switzerland*) №16188/07, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 18 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, § 62.
24. G.S.B. შვეიცარიის წინააღმდეგ (*G.S.B. v. Switzerland*), განაცხადი №28601/11, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 22 დეკემბერი.
25. Guide to Article 8 of the Convention - Right to Respect for Private and Family Life, European Court of Human Rights, 2022.
26. Necessity Toolkit - European Data Protection Supervisor, Necessity Toolkit, Brussels, 2017.